

"Politizáló" vagy politikamentes kereszténység?¹

"Politikamentes kereszténység?" - Ennek a jelszónak ténybeli és elvi okai. - A helyes középút. - Közönségünk és népünk megnevelése a közélet számára. - Világi jellegű politizálás és Krisztus örök politikája. - Az irányítás joga és feltételei. – Stratégiai pontok a közéletben. - Nemzetközi kapcsolatok.

A közélet terén való katolikus helyfoglalásnak szükségességéről tehát nincs kétség, azt az Egyház fejei is ismételten s határozottan hangoztatták. A módra nézve azonban, miképpen történjék ez a helyfoglalás, eltérők a vélemények.

Sokan szívesen látják ugyan, ha derék és okos katolikus emberek a közéleti síkon is védelmére kelnek a katolikus ügynek, de az újságolvasáson kívül minden más közéleti érdeklődéstől távol maradnak. Általában a katolikus politikai tevékenységgel szemben éppen szigorúan egyházas körökben sűrűn találkozunk bizonyos elutasító állásponttal, sőt elég éles averzióval. Mi ennek az oka? Hogyan van az, hogy a katolicizmus, amely másfélezer éven át egyik fontos és magától értetődő kötelességének tekintette a közélet legfőbb irányítását és erőteljesen rajta tartotta kezét minden közéleti megmozduláson, most egyszerre szinte elvi alapon utasít el magától minden közéleti érvényesülést s rossz szemmel nézi, ha emberei politikai síkon is tevékenykednek?

A POLITIKÁTÓL VALÓ elfordulásnak bizonyítással vannak elvi és vannak adottsági okai. Az utóbbiak közt ott szerepelhet a tudat, hogy főleg a francia forradalom s a nyilvánosság életének elvilágiasodása óta a politika maga sok tekintetben annyira kétes jellegű, sikamlós irányú tevékenységi kör lett, annyira túlsúlyra vergődött benne a machiavellizmus és ravaszkodás, hogy a komoly katolikusok és főleg az egyházi körök érthetően húzódnak tőle. Sok országban annyira el is hatalmasodtak a közéletben a vallásellenes elemek, a nyilvánosság vezetése annyira az ő kezükbe siklott át, hogy a katolicizmusnak a felfogások gyökeres átalakulása és más jelentős feltételek nélkül úgymint alig van reménye, hogy ezen a területen a vezetést újra a kezébe szerezzék; ennek folytán sokan úgy gondolkoznak, hogy minek is erőlködjenek. Beletörődünk abba, hogy mások a hangadók s mi legfeljebb védekezők lehetünk és szenvedők; mások határoznak rólunk és nélkülünk. A vezető katolikus tényezőket óvatossá s lemondóvá tette e részben sok szomorú tapasztalat is: katolikus politikusok és politikai kezdeményezések sajnálatos lesiklása a helyes útról, az Egyházra nézve kellemetlen bonyodalmak és

¹ Bangha Béla S. J.: Világhódító kereszténység – A társadalom visszavezetése Krisztushoz. Módszertani tanulmány. II. kiadás. Pázmány Péter Irodalmi Társaság Budapest, 1940. 176-187. http://ppek.hu/korda-pdf/Bangha_Bela_Vilaghodito_keresztenyseg_facsimile.pdf

Bangha Béla Összegyűjtött munkái. Ez az állomány <http://www.ppek.hu/k1162.htm> a jezsuita P. Bangha Béla, a „páter” harminc kötetes Összegyűjtött munkáit tartalmazza hasonló kiadásban. Minden egyes kötet egy pdf fájl, mely kereshető. Ezen kívül tartalmazza egy fájlban a harminc kötet teljes tartalomjegyzékét és legvégül Nyisztor Zoltán Bangha-életrajzát („Bangha Béla élete és műve” címmel).

„A XX. század fordulójának magyar katolikus újjászületésében az első helyen általában Prohászka Ottokár püspököt említjük, de rögtön utána vagy vele együtt, alkotásaiban talán még elébe is helyezve Bangha Béla jezsuita atyát (1880–1940). A legkitűnőbb szónoki tulajdonságokkal rendelkezett, legjellemzőbb vonása és tevékenységi vonala, amelyhez haláláig hű maradt: az apologeta, a hitvédelem. Egész élete folytonos polémia és állandó harc. Támadás és védekezés felváltva, de mindig harc. Aki Magyarországon az ő nyilvános életében, pontosan három évtizeden át, az Egyházat vagy egyáltalán a kereszténységet vagy a vallást és erkölcsöt bántani merete, az támadását mintegy neki címezte, de ő is ösztönszerűleg mindig elsőnek ugrott ki a támadás szelére s utolsóként vonult vissza a csataterőről. Mit meg nem élt ez a nagy harcos harminc éven át a liberalizmus, szabadkőművesség, szociáldemokrácia fellegetvái ellen folytatott harctól az újpogányság földalatti lázadásáig! És sohasem unta meg a harcot, egy pillanatig sem fáradt bele. Vérbeli harcos volt, akinek életeleme a fegyverben-állás és a küzdelem. Legnagyobb szónoki tulajdonsága a meggyőzően kívül a cselekedetre indítás volt.

Prohászka Ottokár mellett, de főként annak halála után ő volt a legnagyobb apostolunk. Ő volt a magyar élet nagy fáradságtalanja, a legnagyobb mozgalmak elindítója, állandó vezére, tanácsadója, viták eldöntője vagy harcok stratégája. A tudós és a szónok, a szervező és az agitátor tökéletes szintézisben vegyült benne össze, a magyar katolicizmus megfellebbezhetetlen szellemi vezére volt.” (Nyisztor Zoltán)

kompromisszumok, megoszlások és szenvedélyes ellentétek, gyűlöletes támadások és botrányok, amelyek sarat fröccsentettek a katolikus névre, rossz hírbe hozták a katolikus közéleti szereplést s viszont úgy látszik, hogy a mai konkrét politikai küzdelmekben szinte elkerülhetetlenek. Voltak jól indult világi és papi politikusaink, akiket a politika annyira magával sodort, hogy végül az önérdék mértéktelen hajhászása, az anyagiasság s már majdnem a panama süppedékébe merültek.

A gyakorlati nehézségeken túl itt szerepeinek továbbá az elvi aggályok. Ne szóljunk arról az ellenségeink által tudatosan terjesztett, a mi rétegeinkbe is beszüremkedő felfogásról, amely szerint a katolicizmusnak s főleg a papságnak a politika terén egyáltalán nincs keresnivalója; a vallás szorítkozzék merőben a templomi és magánéletre. Sajátosképpen ugyanerre a felfogásra jutnak sokan ellenkező kiindulópontokról is: bizonyos aszkétikus egyoldalúságból, a befelé néző, kifelé passzív élet túlzott szeretetéből jutnak el a "politikamentes katolicizmus" elvéhez, s arra a szentpáli mondásra hivatkozva néznek gyanús szemmel minden politikai tevékenységet, hogy "aki Istenért harcol, nem bocsátkozik világi dolgokba". (2 Tim. 2,4.) Az igazán katolikus munka náluk a templom küszöbén kezdődik. Ennek az egyoldalúságnak és passzívizmusnak néha persze éppen az aktív katolikusok is tápot adnak, amikor a maguk részéről viszont annyira kívül kerülnek minden sekrestyén és templomon, hogy a természetfölötti talajt is elvesztik a lábuk alól.

További elvi nehézség s talán valamennyi közt a legkomolyabb, hogy nehéz is "katolikus politikát" csinálni, mert az vagy a hierarchia utasítása szerint alakul s akkor túlságosan rezerválnak kell lennie, nehogy a hierarchiát s az Egyházat, mint ilyet a politikának sáros és véres küzdőterére belevigye, vagy egyéni utakon jár s akkor meg könnyen zavart okoz, ha mégis "katolikus" politikának nevezi magát s másoktól is azt kívánja, hogymint katolikus politikát támogassák. Ilyképpen a katolikus politikai tevékenység bizonyos fokig a gazdátlanság s határozatlanság jegyében áll.

A felsorolt nehézségek közt van olyan is, amelyet némi jóakarattal le lehet győzni, de van olyan is, amely komoly akadályt állít a katolikus közélet kialakulásának útjába.

Mi történjék tehát? Hagyjuk a politikai életet e dilemmák közt a maga sorsára? Zárkózzunk be parókiáinkra és szerzházainkba, szorítkozzunk csakugyan tisztán vallási akciókra s engedjük át a közélet irányítását másoknak? A kereszténységre kevés ügyet vető, a katolikus közéleti szempontokat tisztán még csak fel sem ismerő, vagy közömbös, sőt ellenséges elemeknek? Legföllebb a római Szentszék vagy a püspökök nyilatkozzanak alkalmilag a közéleti kérdésekben a katolicizmus nevében vagy adjanak ki egy-egy szükségesnek látszó utasítást a hívek és a papság számára? Más ne történjék semmi? Amikor a közéleti harc nemcsak anyagi érdekekért folyik, hanem benne dőlnek el az emberiség legszentebb érdekei, a vallás jogai, az Egyház igényei, a közérkölc, házasságjog, az ifjúság nevelésének kérdései: lemondhatunk-e akkor a közélet irányításáról? Nem öngyilkosság-e ez, főleg, amikor az Egyház ellenségei máris túlsúlyban vannak? Amikor egész országokban a kereszténység létét fenyegeti az ellenfelek közéleti elhatalmasodása? Amikor úgysis túlságosan lemaradtunk a nyilvánosság vonalán? Nem lenne-e árulás Krisztus zászlójával szemben? Gyermekké válás ott, ahol harcosokra, hősökre, titánokra van szükség? Nem a közéleti kereszténység hiánya magyarázza-e meg az Egyház sorozatos üldözéseit az egyes országokban?

Hogyan egyeztessük meg itt az ellentétesnek látszó kötelességeket és szempontokat? Mik lehetnek itt az eligazodás helyes elvei? Talán a következők:

1. Mindenekelőtt leghatározottabban el kell utasítanunk azt az álláspontot, amely szerint legjobb, ha a katolicizmus minél kevesebbet foglalkozik politikával és közélettel. Ha a közéletet is Krisztus elvei szerint kell alakítanunk, akkor a *politikai tevékenységet sem elvben, sem*

gyakorlatilag ki nem rekeszthetjük a katolikus feladatok köréből. Itt csak a mikéntről és hogyanról lehet szó, nem a kötelességről magáról.

ELLENKEZŐLEG, MINDEN ERŐNKKEL rá kell nevelnünk a katolikusokat sokkal inkább, mint eddig történt, arra a meggyőződésre, hogy a közélet terén is védelmezniük kell Krisztus ügyét s a maguk legszentebb érdekeit. Más a túlzott "politizálás", vagyis a napi politikában vezető és irányadó helyen való aktív részvétel, ami természetesen nem lehet mindenkinek feladata – ezen a téren papoknak, szerzeteseknek a különleges helyzetük miatt, másoknak esetleg a politikai iskolázottságuk hiánya miatt csak mérsékelt szerepük lehet, – és más az eleven és tevékeny érdeklődés a nyilvánossági élet keresztény irányítása tekintetében. "Politizálni" nem mindenkinek kell, főleg evilági jellegű politikát űzni, például kormánytámogatás vagy ellenzékiesség dolgában, ilyen vagy olyan adópolitika, földbirtokkérdés, általában: a gyakorlati taktika kérdéseiben nem szükséges mindenkinek az első sorban hadakoznia. De, ahol a vallás és az erkölcs kérdéseiről van szó: házasságjog, iskolaügy és nevelés, közérkölc, Egyház szabadsága stb. kérdéseiben, ott igenis mindenkinek élénken kell érdeklődnie s helyt kell állnia. Ez nem politika a szó köznapi értelmében, hanem állampolgári kötelesség, mi több: Krisztus politikája.

2. Hogy e kötelességnek katolikus társadalmunk és népünk megfelelhessen, okvetlenül szükséges, hogy *megfelelően iskoláztassék*, mégpedig két irányban: az elvi kérdésekben éppúgy, mint a tények ismeretében. Elvi téren: tisztáznunk kell embereinkben a fogalmakat az állampolgári feladatok és kötelességek körül s ismertetnünk azoknak alapjait: az állam mivoltát, célját, feladatait és jogkörét, az állam és Egyház viszonyát, a nemzeti és népi eszme igazi értékét s jelentőségét, ismertetni kell a határt, ahol az állam joga megszűnik s az egyéné, családé, Egyházé kezdődik s amelyen jogsérelem nélkül az állam nem nyúlhat át. Éppúgy kell aztán ismernie népünknek a tényleges helyzetet: mely esetben miről van szó, mi forog kockán, milyen haszon vagy kár származhat ilyen vagy olyan nyilvános intézkedésből, kik azok, akikben megbízhatunk, kik azok, akikben nem s hasonlók.

GONDOSKODNUNK KELL ARRÓL, hogy a katolikusoknak az ilyen ismeretek megszerzésére bőséges alkalmuk legyen, tehát hogy ily irányú előadások tartassanak, megfelelő műveltségi fokon lévőknel az idevágó kérdések zárt körökben meg is tárgyalassanak s álljon a közönség rendelkezésére olyan sajtó és irodalom, amely a közéleti elvek és helyzetek tisztázására alkalmas. Legyenek meg az eszközeink és intézményeink arra, hogy tömegeinkben kellő érdeklődést tudjunk kelteni a katolikus közéleti szempontok és szükségletek iránt s őket szükség esetén haladéktalanul mozgósítani tudjuk a katolikus közéleti fronton. Erről a kötelességről sem az ellenfél gáncsoskodó jelszavai és bénítani akaró igyekezetei miatt, sem a saját köreinkben fel-felhangzó meg nem értő szólamok kedvéért lemondani nem szabad.

Ha közönségünk politikai nevelése magasabb szintet ér el s az elvek és tények kérdései körül biztosabban mozog, nem forog majd fenn többé úton-útfélen az a veszély, hogy embereink a mégoly színvonalalatti propagandának is könnyen áldozatul esnek s vakon hitelt adnak a megtévesztés terjesztőinek.

3. A tulajdonképpeni közéleti tevékenység terén éles különbséget kell tennünk egyfelől a rendszerint megoszlásra, pártoskodásra, érdekküzdelemre s visszaélésekre vezető "politizálás" és másfelől ama törekvések között, amelyeknek a közéleti tevékenység terén egyetlen céljuk a *Krisztusország védelme és erősítése*. A merőben evilági jellegű kérdésekben az egyes katolikusok politizálhatnak, amennyit akarnak, de ezt nem tehetik a katolicizmus vagy egy "katolikus párt" nevében: ellenben az egész katolicizmusnak egységesen és erőteljesen, teljes felfigyeléssel és odaadással meg kell mozdulnia, valahányszor a közéletben az Egyház

jogairól, a keresztény házasság és iskola biztosításáról, a közerkölcs védelméről, vallásellenes elemek és tömegek megfékezéséről van szó.

EZT A KÉT, lényegesen különböző területet nem is volna szabad ugyanazzal a névvel jelölni; helyesebb lenne, mint azt a nyelvhasználat máris megkülönböztetni kezdi, az előbbit "politikának", "politikai tevékenységnek" és "politizálásnak" nevezni, a másikat pedig "közéletnek" és "közéleti tevékenységnek". A katolicizmus és főleg a papság lehetőleg ne "politizáljon", de igenis erőteljesen irányítsa Krisztus felé a közéletet is!

4. Ki *irányítsa* a katolikus közéleti tevékenység menetét? Bármennyire kívánatos, hogy a katolikusok a közélet terén egységesen lépjenek fel, ennek az egységnek érdekében nem szabad olyan eszközökhöz nyúlnunk, amelyek a katolikusok szabad állásfoglalását feleslegesen és talán éppen a katolikusokra nézve elviselhetetlen módon beszűkítik. Vagyis: hacsak valahol a püspöki kar maga nem találja szükségesnek, hogy az összes katolikusok még tisztán taktikai kérdésekben is egy bizonyos párthoz² csatlakozzanak, tulajdonképp *egyetlen politikai pártnak sincs joga magát* önhatalmúlag és egyszerűen a *katolicizmussal azonosítani*. A katolikus jelzöt magának lefoglalni világi jellegű vagy különböző taktikai eljárásokat megtűrő ügyekben senkinek sem szabad, s még kevésbé volna helyes a katolicizmust tenni felelőssé azokért a nem mindig száz százalékig helyes lépésekért, amelyek a politikai küzdelmek és cselszövészek terén szinte elkerülhetetlenek. Maga a hierarchia sem lehet hivatott arra, hogy merőben világi politikai kérdésekben irányt szabjon és még ahol csakugyan katolikus kérdésekről van is szó, ott sem tartja mindig tanácsosnak, hogy a taktikai eszközök ilyen vagy olyan megválasztását a maga tekintélyével vagy felelősségével fedezze.

ITT ALIG VAN MÁS ÚT, mint az, hogy a katolikusok céltudatosan neveljen ki magából kiváló közéleti férfiakat, akik egyéniségük sodró erejével utat tudnak jelezni e téren. Már a katolikus nevelőintézetekben, később a katolikus egyesületekben mutassunk rá a felnövekvő nemzedék előtt a közéleti apostolkodás kiváló jelentőségére; azonkívül támogassuk lelkesen az őszinte, eszmei lendületű kezdeményezőket s még inkább a politikai arénán csakugyan sikerrel és érdemmel dolgozó férfiakat, hogy ilyképpen lassankint katolikus közéleti vezérkar alakuljon ki, amelyhez a katolikus tábor minden különös parancs vagy kötelezettség nélkül, pusztán megértésből és lelkesedésből szívesen csatlakozik.

5. Azonkívül mint minden téren, úgy itt is a tervszerűség és nagyobb hatékonyság okából tanácsos lenne a vezető katolikusok bevonásával gyakran tartani *szűkebb megbeszéléseket a teendőkre vonatkozólag*, nem pártértekezlet alakjában, ami megint más dolog és más érdekeket szolgál, hanem pártfeletti szellemben, az általános katolikus érdekek közéleti védelme s előmozdítása tárgyában.

EZEKRE A MEGBESZÉLÉSEKRE olyanok is bevonhatók, akik maguk nem aktív politikusok, de ítéletük helyességével s önzetlen ügyszeretetükkel hasznos irányításokat vagy indításokat adhatnak. Itt kellene eldőlni a kérdésnek, miként kell a katolikus ügyet a nyilvános életben s annak eszközeivel előbbre vinni, a veszedelmekkel szemben védekezni, a katolikus közönséget s a népet, valamint az általános közvéleményt megfelelően tájékoztatni. Mivel a Katolikus Akció alap gondolata minden politikai tevékenységet kizár, azért ezek a tárgyalások annak keretén kívül szervezendők. Így egy pártjellegtől mentes, tisztán katolikus közéleti munkaközösség alakulhatna ki, amely akkor is alkalmas keretűl szolgálna a katolikus összemunkálásnak, ha a résztvevők nem tartoznának ugyanahhoz a párthoz s a részleteket illetőleg talán éles véleménykülönbség mutatkoznék köztük. Az ilyen munkaközösségek tárgyalási hangjának alapja is csak az ellentéteket elsimító s azokon felülemelkedő krisztusi és apostoli szeretet lehet, amelynek őrzésére a munkaközösség technikai vezetőinek elsősorban

² https://www.eucharisztikuskongresszus.hu/Mindszenty_101.html

kellene ügyelniük. Általában az ilyen munkaközösségek sikere a vezető személyiségeken múlik s ezért kívánatos talán, hogy élükre maga az egyházhatóság állítana alkalmas, összefogó erejű és éberszemű vezetőket.

6. Abban sem lehet vita, hogy katolikusainknak a *közéleti pozíciókban* arányosan kell helyet foglalniuk.

ANNÁL TÖBB JOGUNK VAN erre törekedni, minél feltűnőbb mellőzés érte a katolikusokat eddig éppen ezen a téren, még katolikus többségű országokban is. Minél több múlik egy vezetőállás betöltőjén s intézkedésein, annál fontosabb, hogy ilyen állásba lelkiismeretes, komoly ember kerüljön, aki őrhelyének helyzeti energiáját majd nem a Krisztusország ellen, hanem mellette fejt ki. Ennek a követelménynek előfeltétele, hogy a közélet minden feladatköre számára megfelelő szakembereket neveljünk ki, mert a hozzá nemértő és talán nem egészen tisztakezű katolikusok előtérbe nyomása nem cél, gyakran éppenséggel káros. Ugyanígy nagy hiba, ha befolyásos katolikus emberek, papok vagy világiak, merőben rokoni, baráti vagy hasonló alapon olyanokat segítenek fontos közéleti pozíciókba, akik sem tehetségük és tudásuk, sem erkölcsi karakterük folytán azt a helyet betölteni nem tudják s ugyanakkor méltóbb és megfelelőbb ember előtt zárják el a köz s a keresztény akció szempontjából is fontos helyeket.

A közéleti katolikus követeléseket az ellenfél általában szereti egyszerűen *klerikális uralomvággyal* magyarázni. Ezzel szemben nekünk hangoztatnunk kell:

1. Az Egyház az államnak s a társadalomnak *annyi erkölcsi hasznot hajt*, hogy már a viszonyosság elve alapján is joggal várhat tőle viszont-támogatást. 2. Az Egyház szabad működése az államnak is egyenes érdeke, mert az államnak is fontos, hogy az Egyház által képviselt felsőbbrendű szempontok, a jog, a tekintély, a kötelességtudás, lelkiismeretesség és szeretet ápolása, a közösség erkölcsi színvonalának emelése, minél teljesebben érvényesüljenek.

A túloldal, úgy látszik, sokkal jobban tudja, mint mi, mekkora a jelentősége a közéleti, társadalmi és kulturális téren egy-egy *fontos stratégiai pontnak*, egy-egy állásnak, hivatalnak, pozíciónak, ahonnan egész tömegek irányítása történik. A forradalmak technikája az utóbbi pár évtized során teljesen tudatosan érvényesült: elég volt 1000-2000 erősen összehangolt ember arra, hogy a stratégiai kulcspontokat adott jelre megszállja, ezzel évszázados, sokmilliós birodalmakat megrendítsen s néhány diktátor kezébe ejtsen. Egyes irányok sokszor éppen tudatosan látszanak érvényesíteni a sakkjátékrendszer elvét, ahol néha egy jelentéktelennek látszó, de fontos helyen álló figura dönti el a játék sorsát. Csak a javíthatatlan optimisták hisznek e téren még mindig az erők szabad érvényesülésében.

HA PEDIG V ALAKI a katolikusoknak másokkal szemben való túlzott érvényesülésében látna veszélyt, erre nyugodtan azt felelhetjük, hogy mi csakugyan beérjük azzal, ha az arányosság mértéke szerint foglalunk helyet a közélet fontosabb őrhelyein; ez idő szerint pedig ennek az arányosságnak rendszerint alatta maradunk.

7. Végül a katolikus *nemzetközi kapcsolatok* kiépítése is sürgős feladat. Nem nemzetietlen nemzetköziségről van itt szó, hanem egyfelől a közös érdekek közös katolikus szellemben való előmozdításáról, másfelől a vitapontoknak katolikus alapon és katolikus szellemben való elsimításáról.

SOK OLYAN KÉRDÉS ADÓDIK, amelyben a katolikusok közéletileg és nemzetközileg is támogathatnák egymást anélkül, hogy saját nemzetüknek legkevésbé is ártanának. Ilyen eset lenne például, ha a vallásszabadság védelmére kölcsönösen összefognának, nagy és nemes eszméknek vállvetett erővel kívánnának érvényt szerezni, ami a katolikus közösségnek is, de

minden egyes országnak külön is érdeke. Ilyenkor a katolikus gondolatnak nemzetközi kapcsolatokon keresztül való érvényesítése oly önként kínálkozó szükségesség, hogy csodálni kell, ha erre a kötelességre a katolikus világ sokszor rá sem ébred. Nemzetközi viták és érdekellentétek esetében nem nekünk kellene-e mindenekelőtt sorompóba lépnünk a kölcsönös megértés helyreállítása és vitapontok szeretetteljes tisztázása érdekében? Ahelyett, hogy a hatalom mindenkori birtokosai, mint ez a világháborúban s azóta is történt, esetleg a maguk egyoldalú, szenvedélyes és önző szempontjait erőltessék rá a mi táborunkra is? Nem tűrhetetlen-e, hogy akárhányszor vezető katolikus egyéniségek is a kellő megértés s tájékozódás hiányában *egész mellet védelmeztek szabadkőműves és egyházellenes érdekeket?*³ Tűrhetetlen, ha egy elvakult sovinizmus még Krisztus gyermekeivel is el tudja hitetni, hogy a nemzet, a faj, az állam az első s csak aztán jöhet az Isten s az Ő parancsai; tűrhetetlen, hogy állig fegyverben nézzünk egymással farkasszemet ott, ahol igazsággal és szeretettel el lehetne oszlatni a félreértéseket; hogy a háborús gyűlölködés annyira elragadjon minket is, hogy a pápák békeszólatai még a mi szívünkben sem találnak visszhangra.

Nem esztelen és nemzetáruló pacifizmus a cél, de igenis a keresztény igazságon alapuló béke: "opus iustitiae pax", amelyet Páris és Genf szabadkőműves szellemű alkotásai nem valósíthattak meg, de amelyet megvalósíthatna a katolicizmus, mihelyt közéleti és nemzetközi tényezővé szilárdulna. Az eucharisztikus kongresszusok levegője mennyivel inkább tenné hajlamossá a lelkeket a kölcsönös testvéri megbecsülésre, mint a meztelen, kollektív önzés minden szavalása s a nem békét, hanem megtévesztést célzó világi "testvériség" minden mesterkedése!

AZONBAN HOL V AGYUNK MÉG ATTÓL, hogy a katolikus többségű nemzetek katolikus alapon közelednének egymáshoz? Hogy egy új, eszmei nemzetközi alapon találkoznának s állítanának fel közös frontokat? Gondolkozott-e eddig egyáltalán valaki azon, hogy egyszer hatalmas katolikus tengely kialakításán kellene dolgozni Európában? Egy katolikus közéleti Népek Szövetségének talán csendesebb és szerényebb, de mélyebb s maradandóbb hatóereje lehetne, mint a genfi kísérletnek. A katolikus ügynek is sokszoros erősítésére vezetne s a világbéke jelentős szilárdulását hozhatná magával, ha katolikus közéleti férfaink egyszer már valamiféle katolikus kerekasztal mellett is találkoznának.

A vádat, amelyet ilyen törekvésekkel szemben a túlzó sovinizmus azonnal emleget: hogy mi katolikusok nem vagyunk jó hazafiak, mert nemzetközi katolikus felsőbbiséget akarunk stb., nyugodtan ráírhatjuk az irányított propaganda vagy az elvakultság számlájára s ellenpropagandával és felvilágosítással kell azt leküzdenünk. Sajnos, egyelőre nem nagy a veszély, hogy a nemzetköziség irányában egyhamar túlzásba esünk, ellenkezőleg attól kell félnünk, hogy egyelőre maguknak a katolikusoknak kiélezett érzelmi ellentétei s túlzott sovinizmusa a megértés és békeszerzés minden kísérletét eleve megakasztják.

³ http://eucharisztikuskongresszus.hu/Apostoli_Szentszek_dekretuma_a_kommunizmusrol.html
<https://katolikus.hu/dokumentumtar/divini-redemptoris>
http://www.ppek.hu/konyvek/XIII_Leo_apostoli_korlevele_a_szabadkomuvessegről_1.pdf